

Lenka Valečková

VÝTVARNÍK JAN SLÁDEK (1906–1982)

Abstract

Painter, graphic artist and scenographer Jan Sládek is a representative of the interwar art of the Ostrava region. Together with Augustin Handzel, Vladimír Kristin and Bohumír Dvorský, he was a member of the progressive branch of the Moravian-Silesian Association of Visual Artists, a member of the Group of Visual Artists in Brno, and, together, they were at the birth of the group Visual Artists – Moravian Ostrava. In his artistic creation, Sládek was an autodidact, and, even though he was able to compete with his artistic companions from the ranks of academic artists and as a stage artist to gain a national reputation crowned with a number of awards. He started working for the theatre in 1930, when he established a collaboration with the director Jan Škoda on the stage of the Moravian-Silesian National Theatre in Ostrava. Throughout his long career, he created designs for more than 500 productions for dozens of theatres. Sládek stands at the birth of modern Czech scenography; he immediately recognized the need and importance of a stage designer for the dramatic outline of the play, he introduced a new avant-garde concept to the productions, he was not afraid of experiments and started working with atypical materials and means of expression until then.

Keywords: Jan Sládek, Ostrava, painting, graphics, illustration, scenography, Moravian-Silesian National Theatre, Jan Škoda, Moravian-Silesian Association of Visual Artists, Visual Artists – Moravian Ostrava, ex-libris, bibliophilia, Realist Theatre of Zdeněk Nejedlý

Mezi významnými regionálními umělci, jakými byli Vladimír Kristin, Augustin Handzel, Ferdiš Duša, Helena Salichová, Vilém Wünsche či Bohumír Dvorský bychom nalezli rovněž jméno Jana Sládka, malíře, grafika, ilustrátora, ale především výtěčného scénografa, jenž během své dlouhé kariéry jevištního výtvarníka vytvořil více než 500 návrhů inscenací pro celou řadu divadel napříč republikou a za svou práci byl mnohokrát oceněn.¹

Mladí a studium

Jan Sládek se narodil 20. května 1906 v Kunčičkách čp. 127 u Ostravy (dnešní součást obvodu Slezská Ostrava).² Jeho rodiči byli Jan (Johann) Sládek (21. 5. 1869 – 22. 4. 1911), kanclista horního úřadu, a Františka, roz. Trnková (23. 10. 1878 – 1934), dcera Franze Trnky, horního úředníka v Mirošově u Prahy. Čtyři roky po narození syna se manželům narodila dcera Olga, ovšem již následujícího roku, 22. dubna 1911 otec Johann z nejistěných příčin zemřel v Těšíně. Rodina se dvěma malými dětmi tak zůstala bez prostředků. Františka Sládková si později zřídila živnost a vedla v Kunčičkách obchod se smíšeným zbožím, znova se provdala až v říjnu 1921 za Jana Buzku, úředníka v Kunčičkách. Na Jana Sládka již od dětství silně působilo prostředí a lidé Ostravy, město protkané železárny, hutěmi, těžebními věžemi i vysokými pecemi. Důvěrně poznal prosté obyvatele dělnických kolonií, v nichž sám vyrůstal, a které denně potkával, když vypomáhal své matce v krámku. Poznal život těžký a neúprosný, ovšem v jeho dětských očích také osobitě krásný a hrdinný. Tato vlastní zkušenosť se později promítla do tematiky jeho grafických a malířských děl, zachycující ostravské uličky a lidi při práci.

1 K Sládkové scénografii výběrově viz: Igor DUDÍK, *Scénografická práce Jana Sládka v ostravském divadle*, in: Ostrava. Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě města 6, Ostrava 1973; Věra PTÁČKOVÁ, *Jan Sládek*, Praha 1979. K volné tvorbě se autorka studie vyjádřila ve své diplomové práci: Lenka RYCHTÁŘOVÁ, *Volná tvorba scénografa Jana Sládka (1906–1982)*, bakalářská práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Olomouc 2009.

2 Zemský archiv v Opavě (dále ZA v Opavě), fond Sbírka matrik Severomoravského kraje, inv. č. 10804, sign. SO VII 37, původce: Slezská Ostrava, římskokat. f. ú., 1905–1908, s. 153.

Sládek v letech 1922–1925 studoval obchodní akademii v Moravské Ostravě, kde patřil k výborným studentům, jenž všechny ročníky, vč. maturitního, zakončil vyznamenáním.³ Ačkolи již od dětství oplýval uměleckým nadáním, finanční situace rodiny mu neumožnila následné studium výtvarného umění. Nastoupil úřednické místo na ostravském magistrátu, kde měl na starost útvar pořádku. Poštouřdňáka zastával deset let, roku 1935 civilní povolání navždy opustil a věnoval se již pouze umělecké tvorbě, především práci jevištního výtvarníka.

Jan Sládek byl v umělecké tvorbě autodidakt, nikdy neprošel výtvarným akademickým vzděláním. (I když o sobě vždy rád říkal, že je „akademik“ a že absolvoval „akademii“, ačkolí se jednalo o akademii obchodní).⁴ Soukromě se ovšem učil u Kamila Ungermana, středoškolského profesora vyučujícího na Reálném, dnešním Matičním gymnáziu v Ostravě a člena Klubu umělců, uskupení, které bylo v Ostravě ustaveno roku 1920⁵ a jehož členskou základnu tvořil i Vladimír Kristin, Augustin Handzel či Bohumír Dvorský – tři osobnosti, které se staly uměleckými souputníky Jana Sládka. Sládek se u Ungermana naučil grafickým technikám, základům kresby a malby a získal přehled v dějinách výtvarného umění.⁶ „Studium bylo velmi perné a rozsáhlé a soustředovalo se nejvíce na kresbu a všechny techniky grafiky. Jsem původně grafik a považuji to za výhodu právě v jevištním výtvarnictví. Grafika totiž vidí v ostrých kontrastech a tvarech – vidí dramaticky.“⁷

Spolková a výstavní činnost

Na ostravskou výtvarnou scénu Sládek vstoupil roku 1927, kdy se datují první jeho grafické práce, kterými je současně prezentován na dvojici výstav Moravskoslezského sdružení výtvarných umělců (dále MSVU) v Opavě a Ostravě.⁸ Toto sdružení, ustavené o rok dříve, si vzalo za cíl sdružovat a podporovat regionální umělce, ovšem bez ohledu na jejich názorovou orientaci a kvalitu tvorby. S tímto nevyhraněným postojem sdružení řada umělců nesouhlasila, mezi nimi i Jan Sládek, a z MSVU záhy vystoupila. Pokrokoví, avantgardní umělci, kteří opustili MSVU, se obraceli k modernisticky smýšlejícím spolkům mimostravským – ať už to byla Skupina výtvarných umělců v Brně, Spolek výtvarných umělců Mánes v Praze, či výtvarná sekce Levé fronty, organizace českých levicově orientovaných intelektuálů ustavená roku 1929. Na výstavách brněnského i pražského spolku se až do poloviny čtyřicátých let setkáváme i s díly Jana Sládka. Jan Sládek, Augustin Handzel, Vladimír Kristin a Bohumír Dvorský se veřejnosti také od roku 1929 prezentovali společně jako tzv. ostravská čtyřka, zmiňme např. výstavu tohoto

3 Třetí výroční zpráva obchodní akademie v Mor. Ostravě za školní rok 1921–1922, Moravská Ostrava 1922; IV. Výroční zpráva obchodní akademie v Mor. Ostravě za školní rok 1922/23, Moravská Ostrava 1923; V. Výroční zpráva obchodní akademie v Mor. Ostravě za školní rok 1923/24, Moravská Ostrava 1924; VI. Výroční zpráva obchodní akademie v M. Ostravě za školní rok 1924/25, Moravská Ostrava 1925.

4 Jan RAJLICH, *Přistřížená křídla*, Brno 2005, s. 259.

5 Petr HOLÝ, *Výtvarné umění v Ostravě a na Ostravsku do druhé světové války a úloha Domu umění*, in: Výtvarní umělci severní Moravy a Slezska ve sbírkách Galerie výtvarného umění, Ostrava 2006, s. 9–10.

6 I. DUDÍK, *Scénografická práce Jana Sládka*, s. 257.

7 –sd–, *Malá scéna slouží velké myšlence. Hovoříme s Janem Sládkem, výtvarníkem Realistického divadla Zdeňka Nejedlého*, Ochotnické divadlo 5/7, 1959, s. 156.

8 Grafický list s názvem *Slezská Ostrava* je uveden v katalogu Putovní výstavy zemědělství, průmyslu, živnosti a kultury konané v Zemském muzeu v Opavě (VI. členská výstava MSVU) ve dnech 6. – 21. 8. 1927. Čtyřmi díly (tři grafické listy a jedna kresba) se Sládek prezentoval na VII. výstavě MSVU v Domě umění v Ostravě ve dnech 30. 10. – 16. 11. 1927. K oběma výstavám byl vydán katalog. K výstavám více: Vladimír HYL, *Historie Moravskoslezského sdružení výtvarných umělců v Ostravě*, 2. díl, 1926–1938, část A: *Doba rozvoje 1926–1928*, Ostrava 1960 (strojopis uložen: Slezské zemské muzeum, knihovna, sign. S 16726/2A).

uskupení konanou roku 1934 v Brně.⁹ V rámci Skupiny výtvarných umělců v Brně existovala ostravská sekce sdružující progresivní umělce regionu, kteří neměli vlastní spolkovou základnu. Absence avantgardního sdružení v domácím prostředí Ostravy byla tak i nadále silně pocítována; z toho důvodu došlo v říjnu 1935 k ustavení spolku Výtvarní umělci – Moravská Ostrava, názorové odnože brněnské Skupiny, sdružující stejně orientované umělce, jejichž tvorba nesla zřetelné modernistické prvky, směřující ať už ke kubismu, nové věcnosti, expresi či konstruktivismu. Předsedou spolku se stal Vladimír Kristin, Jan Sládek zastával post jednatel. Spolek se věejnosti poprvé představil v prosinci 1936, neměl ovšem dlouhého trvání. Doba okupace neumožnila existenci dvou uměleckých spolků, a tak se avantgardní umělci od roku 1939 opět ocitli pod záštitou MSVU.

Jan Sládek začal roku 1930 spolupracovat s režisérem Janem Škodou na výtvarném řešení inscenací Národního divadla moravskoslezského.¹⁰ A ihned prokázal svůj vrozený cit pro práci s jevištním prostorem a se světem. Jeho jevištní tvorba vzbuzovala pozitivní ohlas a zájem laické i odborné veřejnosti. Sládkovy návrhy scén a kostýmů byly pravidelně prezentovány na výstavách současně s jeho volnou tvorbou. Již v roce 1936 byla Sládkovi uspořádána v Pasáži v Brně samostatná výstava, prezentující jeho obrazy a scénické návrhy (celkem 64 děl),¹¹ dalšího roku se dočkal souborné přehlídky jevištního díla v pražském Mánesu. Po válce bylo jeho dílo samostatně prezentováno roku 1947 v bytě manželů Eliášových v Ostravě, kde bylo vystaveno 77 kreseb, obrazů a scénických návrhů.¹² Roku 1960 byla otevřena výstava Sládkova díla v Galerii Václava Špály v Praze k 30. výročí Sládkovy jevištní tvorby,¹³ v roce umělcových sedmdesátých narozenin, roku 1976, byla v pražské Galerii d zahájena doposud poslední výstava věnující se jevištní tvorbě Jana Sládka.

Grafická a malířská tvorba

Prvními doloženými díly Jana Sládka jsou práce grafické, tematicky zachycující exteriér Ostravy a její obyvatele. Jedním z nejvýraznějších Sládkových grafických děl je raný soubor deseti dřevorytů z roku 1929, vydaný v novojičínské tiskárně Kryl a Scotti v nákladu 120 výtisků.¹⁴ Jan Sládek v listech zachycuje různé podoby života prostých obyvatel kraje – muže při těžké práci v železárnách či na poli, ženy na haldách, žebráky na Říšském mostě (dnešní Sýkorkův most), lidi vracející se z práce, při odpočinku v hospodě i architekturu ostravských památek [obr. 1]. Již v tomto raném Sládkově díle je patrná schopnost umělce pracovat se světem (především v listech s tematikou vypouštění pece), kterou od třicátých let zúročoval v divadle při návrzích scén. V listech se rovněž zračí zřetelné poučení tvorbou Ferdiše Duší, grafika pů-

⁹ K výstavě vydán katalog: Bohumír DVORSKÝ – Augustin HANDZEL – Vladimír KRISTIN – Jan SLÁDEK (kat. výst.), Brno 1934. Úvodní text: Karel ČERNOHORSKÝ.

¹⁰ První jejich společnou inscenaci byla hra: Jaroslav HILBERT, *Třídič štěrků*, Národní divadlo moravskoslezské, režie: Jan Škoda, scéna: Jan Sládek, premiéra: 10. 9. 1930.

¹¹ Výstava scénických návrhů a obrazů Jana Sládka, Pasáž v Brně, 12. 9. – 3. 10. 1936. Vydán katalog (text: Zdeněk HLAVÁČEK – Jan ŠKODA), celkem 64 děl.

¹² Výstava Jana Sládka v bytě manželů Eliášových, Ostrava, 9. – 16. 11. 1947. Vydán katalog (text: Karel ČERNOHORSKÝ), celkem 77 děl.

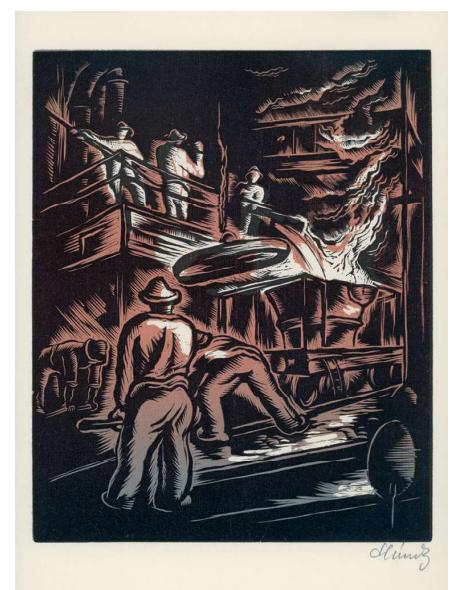
¹³ J. SLÁDEK, *Scénické návrhy a obrazy 1930–1960*. Výstava Svazu československých divadelních umělců k výročí třicetileté divadelní činnosti Jana Sládka, Galerie Václava Špály v Praze, 11. 3. – 10. 4. 1960. Vydán katalog (text: Karel PALOUŠ), celkem 335 děl.

¹⁴ J. SLÁDEK, cyklus *Deset dřevorytů*, 1929, vydané v Moravské Ostravě nákladem Jana Sládka, 120 výtisků. Uloženo např. Slezské zemské muzeum (dále SZM), uměleckohistorické pracoviště (dále UHP), př. č. 19/063/2015; Galerie výtvarného umění v Ostravě (dále GVUO), inv. č. Gr 1469, Gr 1469/1–10.

vodem z Frýdlantu nad Ostravicí, který v první polovině dvacátých let minulého století vytvořil řadu grafických cyklů se sociální tematikou (*Chudi a ponízení, Těšínsko, Smutná země, Peklo práce, Život člověka*).

V Sládkově tvorbě nalezneme prostá zátiší, zachycení ostravských zákoutí i postavy harmonikářů¹⁵ (téma oblíbené u řady umělců – Josefa Čapka či již zmíněného Ferdiše Duší). Jan Sládek ovšem velice brzy přešel od grafiky volné ke grafice užité, která mu i do jisté míry poskytovala finanční příjem. Především v průběhu třicátých let vytvořil několik desítek exlibris a novoročních tisků, mnohokrát se věnoval i knižní grafice. K tématu exlibris se vyjádřil již v roce 1930 v časopise *Bibliofil*: „Ptáte se mne, jak nahlížím na úkol exlibris. Odpověď je mi dosti těžká, kdyžže si já ten úkol a poslání nemusím uvědomovat, je to ve mně jako láska ke knize anebo láska ke všemu, co je krásné, ať samo sebou, nebo svým posláním.“¹⁶ Sládkovy exlibris jsou abstrahovanou koláží prvků a iniciál, které odkazují k jejímu objednavateli a majiteli a jsou dnes bez osobního poznání dané osobnosti mnohdy těžce dešifrovatelné. V *Bibliofili* to ostatně sám Sládek potvrzuje: „Dnes užiji-li k exlibris motivu, který má svou vnitřní spojitost s majitelem a mohl bych být jistým jeho charakteristikou, tu považuji toto exlibris za určitý intimní projev a omezím se pak jen na iniciály, ježto označení majitele celým jménem je zde nahrazeno obsahem exlibrisu. Jsem v principu i proti tomu, označovat knižní značky heslem „exlibris“, je to snad něco takového, jako věset pod obraz označení „obraz“ a pod sochu „socha“. [...] Dalším důvodem, proč redukuji pokud možno text, je ten, že se snažím podat pokud možno čistou grafiku, a to vyžaduje největšího zjednodušení. Byl bych spokojen, kdyby se mi podařilo absolutně dobré umístit bílý kotouček v černé ploše.“ Exlibris byla pro Jana Sládka osobním soukromým dialogem mezi tvůrcem a jejím majitelem.

Jan Sládek byl bravurní kreslíř, což prokázal nejen v návrzích scén i kostýmů, ale také v řadě akvarelů, kvašů či tužkových kreseb v rámci své volné tvorby. Kresebnost je patrná i v jeho olejomalbách. Sládkovy kresby se objevují na výstavách už od konce dvacátých let a provázejí jeho tvorbu po celý život, dohledaných jich máme více než sedm desítek. Oproti tomu s olejomalbami se setkáváme až od roku 1936, přičemž doložených jich máme ani ne dvacet,

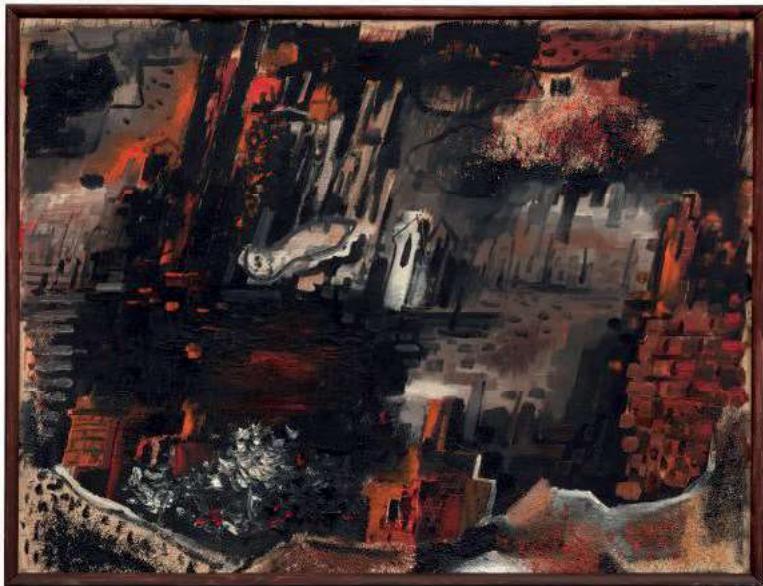

Obr. 1: Jan Sládek, *Vypouštění železa z vysoké pece*, z cyklu *Deset dřevorytů*, Moravská Ostrava 1929.

SZM, UHP, př. č. 19/063/2015, foto SZM.

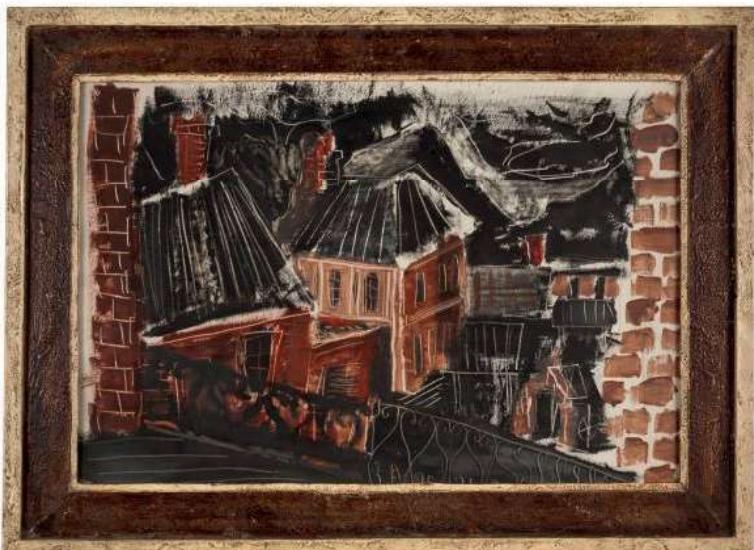
¹⁵ J. SLÁDEK, *Harmonikář*, barevný dřevoryt, nedatováno, Moravská galerie v Brně, inv. č. C 25555; *Harmonikář*, linoryt, konec 30. let, SZM, UHP, inv. č. U 2549 G; *Harmonikář*, olej na překližce, 1936, GVUO, inv. č. O 1374.

¹⁶ Jan SLÁDEK, *Z dopisu grafikova o exlibris*, *Bibliofil* 7/6–7, 1930, s. 179. Text přetištěn rovněž v článcu: Alex BERAN, *Jan Sládek sedmdesátnáctý*, *Zprávy spolku sběratelů a přátel exlibris* v Praze, 1976, č. 3, s. 6–7.

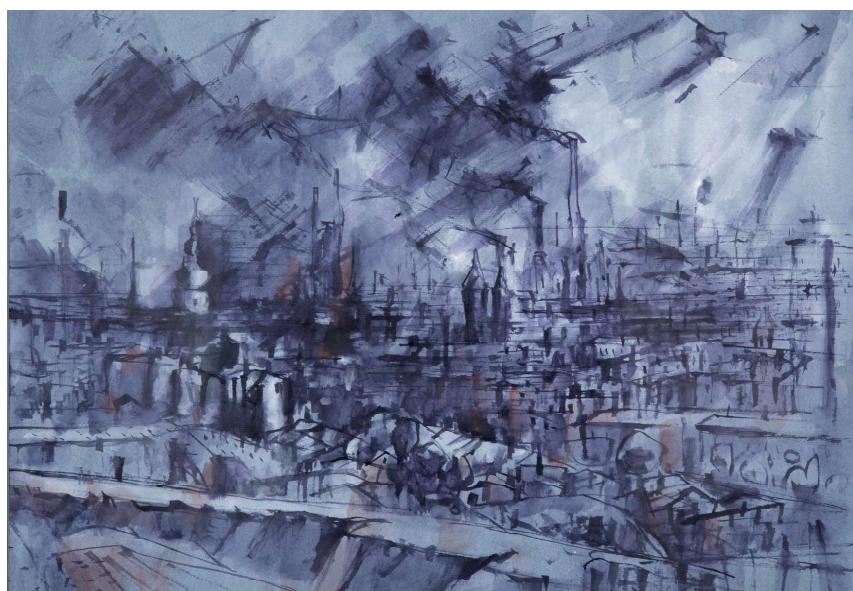
Obr. 2: Jan Sládek, *Ostrava*, olej na sololitu, 30. léta 20. století.

SZM, UHP, inv. č. U 5988 A, foto SZM.

Obr. 3: Jan Sládek, *Ostrava, kvaš na lepence*, 1936.

SZM, UHP, inv. č. U 1153 A, foto SZM.

Obr. 4: Jan Sládek, *Ostrava, lavírovaná kresba*, 1939.

SZM, UHP, inv. č. U 758 A, foto SZM.

poslední datovanou do roku 1946.¹⁷ Charakter Sládkových malířských děl se v průběhu let znatelně proměnuje. V polovině třicátých let je pro něj typická prostá barevnost, omezená na černou, bílou a tóny červené [obr. 2].¹⁸ V olejích i akvarelech dominuje výrazná kresba, které si v olejomalbách dopomáhá rytmem násadou štětců do vysoké barevné pasty [obr. 3]. Kolem roku 1939 se jeho pozornost od městských zákoutí a uliček obrací spíše k vedenistickým pohledům na Ostravu [obr. 4] a k zachycení beskydských hor, které pojednává v barevnosti modrošedé [obr. 5].¹⁹ Po druhé světové válce Sládek trvale přesídlil z Ostravy do Prahy, a tato změna spolu s euforií z konce války znamenala barevné prozáření jeho děl. Mizí dřívější pochmurnost a sociální tematika, Sládek se více zaměřuje na květinová zátiší a zachycení krásy staré Prahy.²⁰ Sládkův styl od počátečních kubizujících poloh postupem doby inklinuje, především v kresbách a olejích, k výrazné expresivitě tahů, jimiž dokonale zachycuje náladu města

17 Data dle nepublikovaného soupisu volné tvorby Jana Sládka provedeného autorkou studie; díla uložena v: Slezské zemské muzeum, Galerie výtvarného umění v Ostravě, Muzeum města Brna, Moravská galerie v Brně, Galerie moderního umění v Hradci Králové, Muzeum umění Olomouc, Galerie umění Karlovy Vary, Ostravské muzeum, Národní galerie v Praze.

18 Ze Sládkových děl zmiňme: *Ostravský motiv*, olej na překližce, 1936, GVUO, inv. č. O 1911; *Činžáky*, olej na dřevě, 1936, GVUO, inv. č. O 1444; *Ostrava*, olej na překližce, 1936, Moravská galerie v Brně, inv. č. A 606; *Ostrava*, kvaš na lepence, 1936, SZM, UHP, inv. č. U 1153 A.

19 Z děl zmiňme: Jan SLÁDEK, *Ostrava*, lavírovaná kresba, 1939, SZM, UHP, inv. č. U 758 A; *Ostrava*, akvarel, 1939, SZM, UHP, inv. č. U 1194 A; *Beskydy*, akvarel, 1941, SZM, UHP, inv. č. U 732 A.

20 J. SLÁDEK, *Karlův most*, akvarel, 1947, SZM, UHP, inv. č. U 3519 A; *Mosty*, akvarel, 1975, Galerie moderního umění v Hradci Králové, inv. č. K 1042; *Karlův most*, akvarel, 1975, Galerie moderního umění v Hradci Králové, inv. č. K 1041.

Obr. 5: Jan Sládek, *Beskydy*, akvarel na papíře, 1941.

SZM, UHP, inv. č. U 1190 A, foto SZM.

a krajin. Zvláštností Sládkovy volné tvorby je na první pohled patrná absence čistě figurálních témat, resp. portrétů. Ulice v jeho podání jsou vylidněné, prázdné; postavy (např. již zmíněný harmonikář) jsou v jeho scénách nositelem především sociálního poselství. Obrat „v jeho scénách“ je zde použit zámerně – Sládkovy pohledy do nitra Ostravy, vylidněné, umně nasvětlené evokují dojem divadelních scén, připravených ožít s příchodem člověka.

Knižní grafika a ilustrace

Výčet knih, ke kterým Jan Sládek zhotovil grafický či ilustrační doprovod, je rozsáhlý a čítá více než padesát položek. Na počátku stojí spolupráce s Bedřichem Čurdou Lipovským, pro jehož knihu Sládek opakovaně vytvářel grafické motivy na obálku, zmiňme knihu s názvem *Okovy*,²¹ divadelní hru vydanou u O. M. Štěpánka v Moravské Ostravě. V průběhu třicátých let vyzdobil Sládek knihy předních slezských literátů – Petra Bezruče, Vojtěcha Martínka či Zdeňka Vavříka; knihy vždy nesly prvky bibliofilie a byly vytiskeny nejčastěji v novojičínské tiskárně Kryl a Scotti nákladem předních osobností moravského a slezského bibliofilského hnutí – již zmíněného O. M. Štěpánka, Aloise Hejdy, Josefa Hladkého či Bohuslava Bezcenného. Řada tisků se Sládkovým grafickým doprovodem byla vydána u příležitosti sjezdu bibliofilů jako upomínkový dar pro účastníky. Z mnoha titulů zmiňme doprovod dvou knih Vojtěcha Martínka; roku 1931 bylo vydáno u Jana Prokeše u příležitosti IV. sjezdu moravských bibliofilů drobné Martínkovo dílo *Duše Ostravy*,²² kterou Sládek doprovodil třemi dvojbarevnými dřevoryty. Dopravod knihy plně souzní se Sládkovou volnou tvorbou, zachycující sociální aspekty

Obr. 6: Jan Sládek, *Harmonikář*, ilustrace ke knize Vojtěcha Martínka *Duše Ostravy*, Moravská Ostrava 1931.

Foto SZM.

třemi listy cyklu a stává se až jakýmsi mučedníkem, vzpínající ruce k modlitbě a padající na kolena, až po ukřižovanou postavu na posledním listě [obr. 8].

S poválečnou likvidací soukromého podnikání a zrušením drobných nakladatelů vydávajících bibliofilské tisky začal Jan Sládek spolupracovat s velkými pražskými nakladatelskými domy – Melantrich, Orbis či Státní nakladatelství krásné literatury a umění, pozdější Odeon. Jedny z nejkvalitnějších ilustrací, v nichž je zřejmá zkušenosť s jevištním prostorem, vytvořil Sládek pro knihu *Kříž u potoka* Karoliny Světlé z roku 1968.²⁷ Od počátku tvorby až do závěru svého života Jan Sládek opakovaně vytvářel ilustrační doprovody ke knižním vydáním dramatických her různých autorů – Friedricha Hebbela, Friedrika Schillera, Vojtěcha Cacha, Miloslava Stehlíka, Františka Pavláčka či Josefa Kajetána Tyla, k nimž měl jako jevištní výtvarník citově blízko.

23 V. MARTÍNEK, *Romance o Ondrášovi*, Moravská Ostrava 1933. Vydal Vojtěch Martínek v nákladu 400 kusů.

24 S. K. NEUMANN, *Starý dělníci*, Praha 1936. Vydal František Borový v nákladu 100 kusů.

25 J. SLÁDEK, cyklus *Život dělníka*, kresby tuší a akvarelem, 30. léta 20. století, SZM, UHP, inv. č. U 1002–1006 A, U 1305–1307 A, U 1725 A, U 3080 A, U 3081 A, U 3190 A.

26 Jiří WOLKER, *Balada o očích topičových*, Moravská Ostrava 1938. Vydala ostravská skupina knihomilů v nákladu 200 kusů.

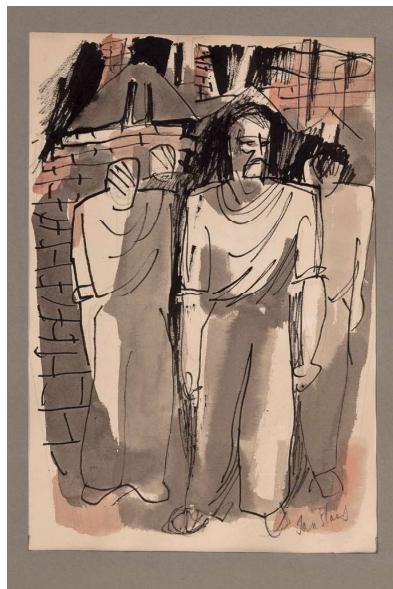
27 Karolina SVĚTLÁ, *Kříž u potoka*, Praha 1968.

21 Bedřich ČURDA-LIPOVSKÝ, *Okovy. Sociální drama*, Moravská Ostrava 1929. Vydal O. M. Štěpánek v nejčistšém nákladu.

22 Vojtěch MARTÍNEK, *Duše Ostravy*, Moravská Ostrava 1931. Vydal Jan Prokeš v nákladu 250 kusů.

ostravských zákoutí opět s postavou harmonikáře [obr. 6]. Rovněž zde uplatňuje charakteristickou, dá se říci „sociálně laděnou“ barevnost v červené a černé, tolik typickou pro výtvarné umění regionu třicátých let (která se dá spatřovat opakován i u doprovodu děl Petra Bezruče a vycházející z jeho básni Červený květ). Druhou Martínkovou knihou vydanou roku 1933 je *Romance o Ondrášovi*,²³ kterou Sládek doprovodil devíti dřevoryty. Martínkův text, jež je jakousi oslavou horské země, je doplněn Sládkovými abstrahovanými obrazy krajiny a lidí. Velký formát knihy, její úprava i ilustrace tvoří z tohoto tisku vpravdě bibliofilské dílo.

Dalším Sládkovým výrazným knižním počinem jsou ilustrace ke knize S. K. Neumanna *Starý dělníci* z roku 1936.²⁴ Výtvarník tisk doprovodil pěti kolorovanými linoryty, jejichž ústřední postavou je ve shodě s názvem knihy dělník a jeho životní úděl. K jednotlivým ilustracím známe i 12 přípravných kreseb, uložených ve sbírce Slezského zemského muzea,²⁵ na nichž Sládek variouje jednotlivé motivy a postupně nalezá nejhodnější kompozici i barevný účinek daných výjevů [obr. 7]. Téma dělníka, resp. horníka, Sládek graficky zpracoval i ke knize Jiřího Wolkera *Balada o očích topičových*,²⁶ kterou doprovodil čtyřmi linoryty. Postava horníka, abstrahovaná téměř na základní tvar, prochází třemi listy cyklu a stává se až jakýmsi mučedníkem, vzpínající ruce k modlitbě a padající na kolena, až po ukřižovanou postavu na posledním listě [obr. 8].

Obr. 7: Jan Sládek, *Do práce (I. varianta)*, přípravná kresba k ilustraci knihy S. K. Neumanna *Starý dělníci*, kolorovaná kresba tuší, 1936.
SZM, UHP, inv. č. U 1305 A, foto SZM.

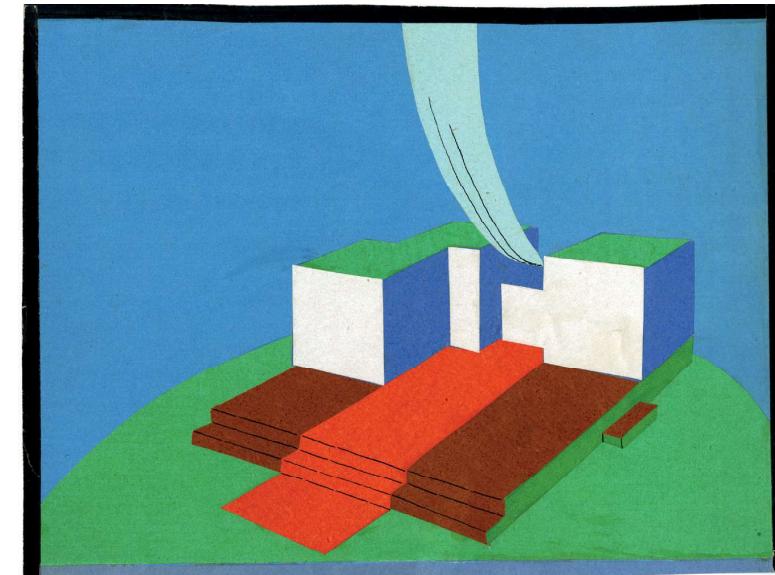

Obr. 8: Jan Sládek, *Ukřižovaný*, ilustrace ke knize Jiřího Wolkera *Balada o očích topičových*, Moravská Ostrava 1938.

Foto autor.

Obr. 9: Jan Sládek, *návrh scény Veta za vetu*, 1931.
SZM, divadelní pracoviště, inv. č. FI 261/1, foto SZM.

Obr. 10: Jan Sládek, *návrh scény Zkrocení zlé ženy*, 1931.
SZM, divadelní pracoviště, inv. č. FI 250/1, foto SZM.

Scénografická tvorba

Jan Sládek začal svou dráhu jevištního výtvarníka velmi brzy po vstupu na výtvarnou scénu, a to roku 1930. Režiséru Janu Škodovi jej doporučil Vladimír Kristin,²⁸ Sládkův přítel, který pro Národní divadlo moravskoslezské v Ostravě pracoval od roku 1924 a za 25 let spolupráce vytvořil více než 140 návrhů scén a kostýmů. Režisér ihned v Sládkovi, mladém začínajícím grafikovi, vycítil hluboký dramatický rys jeho výtvarného talentu.²⁹ Jan Škoda s Janem Sládeckem vytvořili dvojici režisér – výtvarník, vyznačující se úzkou a rovnocennou spoluprací obou osobností; spoluprací, která ještě nebyla natolik běžná, natož v ostravském prostředí. Vyjma návrhů inscenací Vladimíra Kristina, který přinášel na jeviště nové výtvarné myšlenky, bylo v této době stále ještě zvykem sestavovat scénu z již hotových kulis, která se pro různá představení pouze přeskupovala, aby vytvořila nový obrazový rámec. Jan Sládek za výrazné podpory Jana Škody od počátku vytvářel svůj vlastní osobitý styl, pojal jevištní výpravu zcela jinak a stal se spoluzačladelem české moderní divadelní inscenace.³⁰ Jeho začátky ovšem nebyly lehké, jelikož se musel vypořádat nejen s nepřipraveností divadelního prostředí i samotných diváků, ale především s vlastní neznalostí divadelního prostoru a působení scény na diváka.

²⁸ Petr HOLÝ, *Utváření výtvarného umění v regionu severní Moravy a Slezska od 19. století do druhé světové války*, in: Sborník prací FF Ostravské univerzity. Slezsko a severovýchodní Morava jako specifický region, Ostrava 1997, s. 176.

²⁹ I. DUDÍK, *Scénografická práce Jana Sládka*, s. 258.

³⁰ Karel DVOŘÁK, *K výstavě malíře a divadelníka Jana Sládka*, Literární noviny 9/13, 26. 3. 1960, s. 6.

Obr. 11: Jan Sládek, návrh scény Alžběta anglická, 1932.
SZM, divadelní pracoviště, inv. č. FI 243/2, foto SZM.

Obr. 12: Jan Sládek, návrh scény Smutek sluší Elektře, 1935.
SZM, divadelní pracoviště, inv. č. FI 440, foto SZM.

Musel pochopit zákonitosti jevištní výpravy a formou pokusů a omylů se naučit zprostředkovat atmosféru jednotlivých her obecenstvu.

Sládkovo hledání vlastního stylu a nové avantgardní pojedání scény je patrné již v jeho prvních inscenacích. Tou nejčastěji zmínovanou je Shakespearova hra *Veta za vetu* z roku 1931.³¹ Jan Sládek do scény zakomponoval projekční plochu ve formě závěsného obrazu (opět se nám zde prolínají světy malíře a scénografa), na kterou promítal expresivní kresby blížící se dřevorytu, jimiž měnil prostředí [obr. 9]. To mu umožnilo rychlou proměnu scény a současně do hry vnesl inovativní prvek, který nebyl běžně používán ani v Praze, natož v provinční Ostravě.³² Jan Sládek se k Shakespearovým hrám opakovaně vrácel a během své paděsáti let kariéry zinscenoval Shakespearovy hry více než dvacetkrát. Ze stejného roku zmiňme např. hru *Zkrocení zlé ženy*,³³ jejíž scéna byla složena z řady krychlí s různě barevnými stěnami, jejichž natáčením vznikaly rozličné barevné kombinace [obr. 10]. Sládek se zde plně poddal avantgardnímu pojedání jeviště (konstruktivismu, směřující k abstrakci), bez jakékoli vazby na reálné vyplnění dobové nálady hry. Toto pojedání je ovšem ve Sládkově tvorbě ojedinělým počinem, spíše experimentem, dokazující počáteční hledání vlastního stylu a zkoušení různých výrazových prostředků. Pro hru Ferdinanda Brucknera *Alžběta anglická*³⁴ Sládek navrhl scénu, jehož dominantu tvoří lomený oblouk evokující gotiku a motiv kříže [obr. 11]. Dva prvky, které se opakují i v dalších jeho inscenacích třicátých let. V O'Neillově dramatu *Smutek sluší Elektře*³⁵ Sládek hojně využívá materiálů, na nichž může rozehrát důmyslnou hru světla a stínu, hru upomínající Sládka grafika, která je pro celou jeho jevištní tvorbu signifikantní [obr. 12]. Využívá zde kanelované sloupy, žaluzie, schodiště či různě členěné zdi. Stejněho účinku dosahuje i použitím spirálovitě pojednaného zábradlí v Gorkého hře *Jegor Bulyčov*,³⁶ které se stává výrazným dekorativním prvkem celé scény.

Až do roku 1936 Jan Sládek spolupracoval výhradně s režisérem Janem Škodou na půdě ostravského divadla. V divadelní sezóně 1936/1937 navázal spolupráci i s dalšími divadly a režiséry – s Alešem Podhorškým v Zemském divadle v Brně či Antonínem Kuršem a Karlem Konstantinem pro divadlo ostravské.³⁷ Spolupráce s dalšími režiséry se dá přičítat i faktu, že roku 1935 Jan Sládek po deseti letech opustil post úředníka ostravského magistrátu a rozhodl se plně věnovat divadlu. V následující sezóně Sládek spojil své síly s Karlem Paloušem v Ostravě³⁸ a především s Bohušem Stejskalem pro Městské divadlo na Vinohradech v Praze. První společnou realizací Sládka a Stejskala v Praze byla Langerova *Dvaasedmdesátka*,³⁹ která se dokázala velmi pozitivních ohlasů. Tímto úspěchem se započala Sládkova soustavná spolupráce

31 William SHAKESPEARE, *Veta za vetu*, Národní divadlo moravskoslezské, režie: Jan Škoda, scéna: Jan Sládek, premiéra: 13. 3. 1931.

32 V. PTÁČKOVÁ, *Jan Sládek*, s. 5.

33 W. SHAKESPEARE, *Zkrocení zlé ženy*, Národní divadlo moravskoslezské, režie: Jan Škoda, scéna: Jan Sládek, premiéra: 30. 10. 1931.

34 Ferdinand BRUCKNER, *Alžběta anglická*, Národní divadlo moravskoslezské, režie: Jan Škoda, scéna: Jan Sládek, premiéra: 23. 1. 1932.

35 Eugene O'NEILL, *Smutek sluší Elektře*, Národní divadlo moravskoslezské, režie: Jan Škoda, scéna: Jan Sládek, premiéra: 22. 11. 1935.

36 Maxim GORKIJ, *Jegor Bulyčov*, Národní divadlo moravskoslezské, režie: Jan Škoda, scéna: Jan Sládek, premiéra: 13. 11. 1936.

37 První inscenace Jana Sládka se zmíněnými režiséry: MOLIÉRE, *Tartuffe*, Zemské divadlo Brno, režie: Aleš Podhoršký, scéna: Jan Sládek, premiéra: 12. 12. 1936; Karel ČAPEK, *Bílá nemoc*, Národní divadlo moravskoslezské, režie: Antonín Kurš, scéna: Jan Sládek, premiéra: 19. 2. 1937; Ferdinand BRUCKNER, *Napoleon první*, Národní divadlo moravskoslezské, režie: Karel Konstantin, scéna: Jan Sládek, 9. 3. 1937.

38 Rudyard KIPLING, *Mauglí*, Národní divadlo moravskoslezské, režie: Karel Palouš, scéna: Jan Sládek, premiéra: 21. 11. 1937.

39 František LANGER, *Dvaasedmdesátka*, Městské divadlo na Vinohradech, režie: Bohuš Stejskal, scéna: Jan Sládek, premiéra: 27. 11. 1937.

s pražskými divadly. Vizuální působení scény si Sládek u Dvaasedmdesátky zkoušel nejen na řadě kresebných návrhů, ale i prostorových maket, které provázejí celou jeho tvorbu a které byly často prezentovány veřejnosti na výstavách. Zmíněným představením vrcholí Sládkovo první tvůrčí období jevištěního výtvarníka.⁴⁰

Doba okupace a následná druhá světová válka znamenala pro česká divadla nejen změnu repertoáru směrem ke hrám s národní a historickou tematikou, ke hrám poeticky laděným a mnohdy značně apolitickým, ale především změnu formálního vyznění, zbavené jakéhokoli zájmu o experiment a nové výrazové prostředky. Sládek čerpá ze svých návrhů třicátých let, tyto prvky ovšem různě modifikuje a obohacuje o nové kvality.⁴¹ Jan Sládek i nadále pracuje výhradně pro divadla ostravská a pražská, přičemž jeho spojení s režisérem Janem Škodou bylo násilně roztrženo odsunem Škody do koncentračního tábora v průběhu roku 1942. Stejného roku se Jan Sládek přesunul do Zlína, kde na místní Škole umění vyučoval obor jevištěního výtvarnictví a dekorativní kompozice. Se svými žáky se v grafické dílně věnoval návrhům plakátu či expozic evropských veletrhů. Mezi studenty byl oblíben, mj. i svým neformálním vedením dílen, kdy své studenty bral jako sobě rovné a respektoval jejich názory. V době války Sládek ve Zlíně pravidelně vystavoval své kresby, a dle vypomínek jednoho ze studentů svá díla občas rozdával i přátelům.⁴² Ve Zlíně strávil Sládek školní rok 1942/1943, poté se přesunul do Prahy, kde navázal trvalou spolupráci s režisérem Karlem Paloušem v Nezávislém divadle v Praze.⁴³

Po válce byl Sládek již natrvalo usazen v Praze a spolu s Janem Škodou a Karlem Paloušem založili roku 1945 nejdříve Malé realistické divadlo, které bylo od sezóny 1945/1946 přejmenováno na Realistické divadlo Zdeňka Nejedlého, zbudované v budově bývalého Švandova divadla na Smíchově. Sládek se podílel na formování nové scény a od druhé sezóny dočasně převzal i pozici správce administrativy a stal se šéfem výpravy divadla. Pro divadlo vytvářel návrhy scény, kostýmů i propagačních materiálů (divadelní plakáty či programy). První Sládkovou výraznější výpravou byla inscenace Steinbeckovy hry *O myších a lidech*,⁴⁴ v pracích poválečných se však již zračí úbytek dřívějších hodnot, mízí avantgardnější projevy, především tendenze expresionismu a abstrakce, které převažovaly v jeho inscenacích mezizálečné doby. Ve shodě s Janem Škodou i názvem divadla se snažili o realistické pojetí divadla. Sládek pracuje s reálnými prvky, jejichž skladbová vytváří dramaturgu scény. V již zmíněné hře *O myších a lidech* je to využití laťových konstrukcí (rozehrávající opět v duchu Sládkovy mezizálečné tvorby důmyslnou hru světla a stínu), jimž dominuje výrazná diagonála jako určující prvek scény. Jan Sládek po válce čelil řadě jevištěních výzev; roku 1949 měl připravit scénu ke hře Josefa Kajetána Tyla *Kutnohorští havíři*,⁴⁵ která nebyla ovšem inscenována na jevišti divadla, ale v prostorách Vladislavského sálu na Pražském hradě. Hra byla na pozvání prezidenta republiky Klementa Gottwalda připravena ke Dni horníků a Sládek pro ni vytvořil scénu složenou z několika ploch nestejně výšky evokující hradební zdi. Jan Sládek Tylovu hru inscenoval opakován a o jejich úspěchu svědčí i zájem berlínského divadla Maxima Gorkého o předvedení hry *Tvrdohlavá žena* roku 1956,⁴⁶ na níž Sládek spolupracoval s režisérem Karlem Paloušem.

V poválečných letech bychom jméno Jana Sládka našli ve spojitosti s řadou divadel napříč republikou. Spolupracoval s divadly v Pardubicích, Ostravě, Olomouci, v Mostě, Bratislavě,

Plzni, v Ústí nad Labem, Varnsdorfu, Českých Budějovicích, Opavě, Liberci, Uherském Hradišti, od konce sedesátých let navázal dlouhodobou spolupráci s Městským divadlem v Příbrami. Jan Sládek za svůj život vytvořil více než 500 inscenací.⁴⁷

V paměťových institucích lze dohledat i přípravné práce k jednotlivým jevištěním realizacím. V rámci doposud trvajícího výzkumu se podařilo dohledat Sládkovy scénické návrhy k 63 inscenacím a kostýmové studie k 37 Sládkovým hrám. Řada dalších návrhů je doposud inscenačně neurčena. Největší kolekci Sládkových návrhů spravuje Slezské zemské muzeum v Opavě v rámci divadelního, muzikologického a uměleckohistorického pracoviště. Sládkovo dílo je uloženo také v Národním muzeu v Praze, Archivu Národního divadla, Moravské galerii v Brně, Galerii výtvarného umění v Ostravě, Ostravském muzeu či Muzeu umění Olomouc.

Sládek za svou scénografickou tvorbu získal řadu ocenění. Roku 1941 obdržel Zlatou cenu za návrh k inscenaci *Dalibor* Bedřicha Smetany Národního divadla,⁴⁸ laureátem státní ceny byl roku 1949 a 1951 (za inscenaci Vojtěcha Cacha *Duchcovský viadukt*),⁴⁹ roku 1960 se stal zasloužilým umělcem, o šest let později, roku 1966 obdržel vyznamenání Za vynikající práci. Pravidelně byl také oceňován v rámci soutěžní přehlídky Divadelní žatva.

Jan Sládek zemřel 30. července 1982. Jeho dílo je dnes zastoupeno v řadě paměťových institucí napříč republikou: Slezské zemské muzeum v Opavě, Ostravské muzeum, Galerie výtvarného umění v Ostravě, Národní muzeum v Praze, Muzeum umění Olomouc, Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě, Moravská galerie v Brně, Muzeum města Brna, Galerie umění Karlovy Vary, Galerie moderního umění v Hradci Králové či Archiv Národního divadla v Praze.

Závěrem

Jan Sládek byl po celý život malířem a byl po celý život i jevištěním výtvarníkem. A právě proto, že ani z jednoho okruhu své tvorby neslevil, vytvořil si zcela svébytný styl, stojící mimo své kolegy malíře i kolegy scénografy. Jeho styl je nezaměnitelný, jeho malby se stávají divadelní kulisu, naproti tomu do návrhů scén vkládá své poučení malíře a grafika, které je na první pohled patrné.

Sládek byl ve své malířské i jevištění tvorbě autodidaktem. I tak se dokázal plně prosadit na výtvarné scéně. Ačkoli jeho volná tvorba zůstala svázána s regionem a lze tedy Sládka považovat za ostravského regionálního umělce, jeho jevištění práce hraniče regionu přesáhla a Sládek je dnes právem označován za průkopníka české scénografie v celonárodním měřítku.

40 V. PTÁČKOVÁ, *Jan Sládek*, s. 9.

41 I. DUDÍK, *Scénografická práce Jana Sládka*, s. 267.

42 J. RAJLICH, *Přistřízená křídla*, s. 259.

43 Miloš ZBAVITEL, *Jan Sládek*, in: Biografický slovník Slezska a severní Moravy, seš. 9. (21.), Ostrava 2006, s. 93.

44 John STEINBECK, *O myších a lidech*, Realistické divadlo Praha, režie: Karel Palouš, scéna: Jan Sládek, premiéra: 2. 12. 1945.

45 Josef Kajetán TYL, *Kutnohorští havíři*, Státní divadlo Ostrava (v prostorách Vladislavského sálu v Praze), režie: Antonín Kurš, scéna: Jan Sládek, premiéra: 22. 9. 1949.

46 J. K. TYL, *Tvrdohlavá žena*, Maxim Gorki-Theater Berlin, režie: Karel Palouš, scéna: Jan Sládek, Jiří Dvořák, premiéra: 10. 6. 1956.

47 Soupis jevištění tvorby Jana Sládka publikován jako příloha: V. PTÁČKOVÁ, *Jan Sládek*.

48 Bedřich SMETANA, *Dalibor*, Národní divadlo Praha, režie: Karel Palouš, scéna: Jan Sládek, premiéra: 2. 3. 1949.

49 Vojtěch CACH, *Duchcovský viadukt*, Realistické divadlo Praha, režie: Karel Palouš, scéna: Jan Sládek, premiéra: 11. 9. 1950.

Artist Jan Sládek (1906–1982)
Summary

Graphic artist, painter and scenographer Jan Sládek entered the Ostrava art scene at the end of the 1920s as a member of the Moravian-Silesian Association of Visual Artists. He soon left the association and, together with other avant-garde artists of the region, Augustin Handzel, Vladimír Kristin and Bohumír Dvorský, joined progressive associations in Brno and Prague. In the mid-1930s, he was at the birth of the Association of Visual Artists – Moravian Ostrava. Sládek was a self-taught artist who only received training from secondary school professor Kamil Ungermann. Even though he was able to compete with his artistic companions from the ranks of academic artists and as a stage artist to gain a national reputation crowned with a number of awards.

Sládek came from Kunčičky near Ostrava, from a mining colony where his mother ran a grocery shop. The environment in which he grew up greatly influenced the subject matter and style of his free work, which captures the corners as well as the inhabitants of Ostrava. Works from the 1930s are strongly marked by social civilism, which Sládek processes with avant-garde means; he brings elements of cubism, abstraction and, above all, expressionism into his works.

As a painter and graphic artist, Jan Sládek did not cross the borders of the region and today he can be understood as a regional artist of the Ostrava environment. However, he achieved considerable success in the field of stage design from the very beginning. In 1930, he began collaborating with the director Jan Škoda on the stage of the Moravian-Silesian National Theatre in Ostrava, and, during his long career, he created designs for more than 500 productions for dozens of theatres. Sládek stands at the birth of modern Czech scenography; he immediately recognized the need and importance of a stage designer for the dramatic outline of the play, he introduced a new avant-garde concept to the productions, he was not afraid of experiments and started working with atypical materials and means of expression.

Mgr. Lenka Valečková
Slezské zemské muzeum
valeckova@szm.cz

Dimitris Atanasiadis

**VÝVOJ MAKEDONSKÉ NÁRODNOSTNÍ MENŠINY
V ČESKÝCH ZEMÍCH OD ROKU 1948 PO SOUČASNOST**

Abstract

The presented study aims to map the political and social development of the Macedonian national minority in the Czech lands, which was significantly influenced by various political aspects. Therefore, the issue itself cannot be examined without a wider context. In this sense, the author also deals with the post-war development of the Macedonian issue, which, in the 20th century, significantly influenced the politics of a number of states of the Balkan Peninsula. Within the minority we are following, it is primarily a mutual relationship between Greeks and Macedonians, which was formed in the atmosphere of the development of the Macedonian issue. From the point of view of the Greeks, it is a traumatic phenomenon that Greek politics has not been able to come to terms with to this day. It goes without saying that these contradictions were also manifested within the Greek Macedonian community in Czechoslovakia. The efforts of directive management of the Macedonian minority by the Communist Party of Greece gradually created a mutual atmosphere of mistrust and alienation, which intensified even more in connection with the emergence of an independent Macedonian state in the early 1990s.

Keywords: Macedonians, Greeks, Macedonian minority, the Greek-Macedonian community in the Czech Republic, Macedonian culture

Úvod

V současné době na území České republiky žijí tisíce osob různé národnosti vytvářející kulturní, společenské, osvětové, ekonomické či politické hodnoty. V době moderní společnosti je samozřejmostí, že tyto aktivity menšin ovlivňují a zároveň obohacují českou kulturu a společnost, která je ochotna tyto vlivy v mnoha případech přijímat. K těsnému stýkání mezi jednotlivými minoritami a českým prostředím dochází přirozeně neustále. Typickým příkladem je činnost řeckých obcí, které kromě organizování různých výstav a přednášek pořádají rovněž řecké tanecní a hudební zábavy a festivaly, jichž se v hojně míře účastní také Češi. Smíšená manželství Čechů s příslušníky národnostních menšin nejsou v dnešní době žádnou výjimkou. Na druhou stranu je třeba zdůraznit, že rozsah činnosti a vlivu minorit v české společnosti je do jisté míry závislý na samotné velikosti a na délce historického vývoje jednotlivých diaspor v rámci českých zemí. Vedle menších s několik staletí dlouhou historií (Němci, Poláci, Maďaři, Chorvaté, Židé či Romové) jsou zde minorita, které začaly psát svoji historii převážně v posledních dvou stech letech (Bulhaři, Srbové aj.). Bouřlivé 20. století přineslo hned dvě světové války a nespouštěcí válečných konfliktů, které především po roce 1945 doslova spustily emigrační lavinu, jež se nevyhnula ani území Československa. Nová dějinná linie se tak začala odvíjet např. pro Řeky, Vietnamce, Ukrajince aj. S nástupem multikulturního 21. století se začala na území ČR objevovat další národnostní etnika (např. Mongolové, Japonci, Turci, národy bývalého Sovětského svazu aj.). Paradoxně neplatí pravidlo, že čím historicky starší národnostní menšina, tím je početně největší. Mezi nejsilnější etnika řadíme právě ty „nejmladší“ (Ukrajinci, Vietnamci, Mongolové či Turci).

Do spletí těchto multikulturních etnik náleží od dob meziválečných také Makedonci. Pomíne-li přítomnost makedonských studentů a jednotlivců v Československu v letech první republiky, hlavní emigrační vlna Makedonců přišla do českých zemí – společně s Řeky – na přelomu 40. a 50. let 20. století v souvislosti s občanskou válkou v Řecku. Tisíce mužů, žen a dětí makedonského původu se rázem ocitly v prostředí, které bylo v porovnání s jejich domovským Řeckem hospodářsky, společensky a kulturně na podstatně vyšší úrovni. Dokázali se však